

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Տարեկան 8 Ֆր.
Վեցամսեայ 4 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀԱՐԱՆ

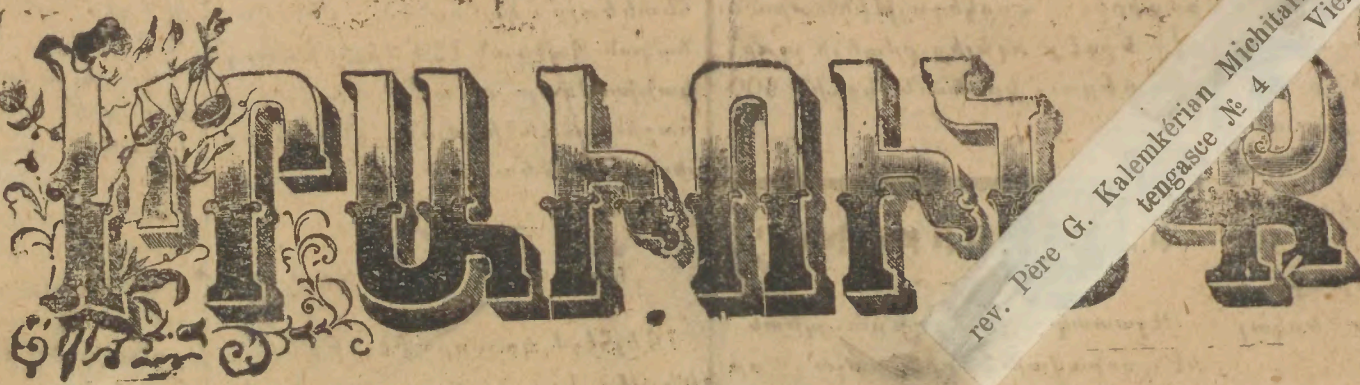
Տարեկան 10 Ֆր.
Վեցամսեայ 5 Ֆր.

ԱՍԽԱՏԱՆԻԿ

Տարեկան 2 Տոլ.
Վեցամսեայ 1 Տոլ.

ԿԱՆԻՍԻԿ

ԽԱՆՈՒՑՄԱՆ ՏՈՂԸ
20 ՄԵՆ.

ԼՐԱԳԻՐ

Ա. Զ. Գ. Ա. ՅԻՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆԻ ԱՄԷՆ ՇՈՒԱԹ ԾՐԵՐ

ՀԱՍՏԷ

Rédaction du Journal

"Ira von k"

Varna

Редакция на

Вѣстникъ

"Иравункъ"

Варна

Իրաւաբան և տպագրութիւն

ՉԵՆ ՈՒՋԵՐ ԵՒ ՉԵՆ ՍԼ ԿՐՆԱՐ

Նախորդ յօդուածովս ժեռներու համար քած էի որ անոնք թէ չեն ուզեր արդարութիւնը պորձադրել և թէ չեն ալ կրնար զորձադրել՝ եթէ նոյն իսկ ուզեցու ալ ըլլան։ Նսխ չեն ուզեր արդարութիւնը պորձադրել սա եղական պատճառով որ թուրքիոյ մէջ արդարութիւն գործադրելը պարզապէս բոլոր տարրեր գերեզման ինքնակալ է։ Որոնք որ դեռ կը կարծեն թէ թուրք տարրը կրնայ օգտուիլ զատութենէ, արդարութենէ, ու կրնայ ուսմանը արգելադրել մաքուր, արդար, ազատ միջավայր մը մէջ՝ թող հրամայեն Գան Պաշտօնաւար ու աշխուժեն տեսնեն թէ ինչպէս աշխարհը ներթափանցէ քաղաքացիական հիմունքներէ քայքայուած կործանած են, հաշտակայն բանին որ, երկրին մէջ բոլոր ազգերէն շատ աւելի սկզբնական հարստութեան (հողերու, կալուածներու) տէր էին և ահա սոսկաւ թուրքներու և արիւնջ հպատակ ազգերէ աւելի և ալ պատճառաւ միշտ թիւրք կառավարական կոտորածներէ անփայտ քայքայուած կործանանքներէ կանգուն պահելու համար։ Այսօր այնքան հողատէր, կալուածատէր հարուստ թուրքներն մնացած են քանի մը խեղճ խնամակարաններ, որոնք այսօր տօթ տեղի տալու վրայ են։ Պաշտօնաւար թուրքին գլխուն չի զարկաւ, դուն արհեստ մի գործեր չըսու, դուն վաճառականութիւն մի ընել չըսու, դուն մի զարգանար չըսու։ Ընդհակառակն անոնք Հրեաներէն ու Հայերէն աւելի կարող էին լաւ դիրքեր ձեռք բերելու եթէ իրենք ընդունակ ցեղ մը եղած ըլլային։ Ասիկա մեծ ապացոյց մընէ թուրքիոյ կրնար մաքուր ազատ ու արդար միջավայր մէջ ապրիլ ու զարգանալ։ անի կրնայ ապրիլ, կրնայ իր գոյութիւնը պահել միջավայր քաղաքացիական միջոցներով և անկրօն ու կողմնակալութիւն ընող կառավարութեան մը շնորհիւ։ Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել, Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել, Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել, Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել։

Երբ չեն կրնար ազատ օրինակով կարգերու տակ քրիստոնեայ ազգերու միջմանը դիմանալ չէ թէ միայն արհեստներու, վաճառականութեան և այլ ասպարէզներու մէջ ալ նոյն իսկ բեռնակր, թուրք և պարզ գործաւորութեան անգամ ասի հետեւեալ դէպքը շատ լաւ կը պարզէ։ Ասիկա 4 տարիի չափ առաջ տիրող թուրքաւարութիւններու կառավարութիւնը կարենալ մեծամասնութիւն շահելու համար թուրքերը կաշառել ուզեց ալ և այլ միջոցներով։ Այդ միջոցներէն մինն ալ այս եղանակն էր որ տեղիս մաքուր տան բեռնակրները, որոնք հայեր էին, հանելով անոնց բոլորին տեղը թուրք բեռնակրներ դրին։ Այս կարգադրութիւնը հազիւ ամիս մը տեւեց և ահա մաքուր տան տնօրէնը և գործաւորները տեսնելով որ անկարելի պիտի ըլլայ թուրք բեռնակրներով մաքուր տան գործերը տեսնելով ստիպուեցան թուրքերը դուրս հանելով նորէն հայերն առնելու։ Այս յստակ փաստը կը ցուցնէ թէ թուրքը լաւ արհեստաւոր մը լաւ վաճառական մը լաւ խանութպան մը չի կրնալ ըլլալ։ Վերջ չի կրնար նոյնիսկ լաւ բեռնակիր մը ըլլալ։ Այդ, ըսէք կը խնդրեմ եթէ թուրքիոյ մէջ իսկական ազատութիւն հաստատութիւն ու արդարութիւն գործադրուի բոլոր ազգերուն համար ալ ո՞ր կը մնայ և ի՞նչ կրնայ թուրքին վիճակը։ Ապագայաբար 20-25 տարի չի տեւեր, արհեստ, վաճառականութիւն, բեռնակրութիւն, փաստաբանութիւն և աւելն տեսակ ասպարէզներ քրիստոնեաները գրեթե վերջը նոյն իսկ պաշտօնները վալի, միւթէսարը, գալմազաւ և այլն գէթ թուրքական համեմատութեամբ քրիստոնեաները կրնան գրաւել ամենայն արժանաւորութեամբ։ Եւ անդին ալ թուրքին ինչ կը մնայ ալ ազատ ու օրինաւոր միջոցներով մէջ։ Ուրիշ ոչինչ՝ եթէ ոչ չլալ և կըրճուտունն ատամանց և համարեալ բեռնակր վերադարձի ճիշդ ու փափաքով։ Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել, Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել, Գալով թէ չեն կրնար ասի բացատրել։

Գեմ հոս մէջ բերել ասկէ 30 տարի առաջ յարգուած թուրք պաշտօնէի մը խօսքը որ ինչի ըսուեցաւ տեղեկութիւնը անագար կառավարական տնօրէնութիւններէ բացառանքով պատանեկան միջակայքի նայել ինչ կընէի։ Խորամանկ թուրքը ծիծաղելով իմ պատանեկան միջակայքէն վրայ ըսաւ, «Ե՛հ ըսէ նայինք ինչ կընէիք եթէ վալի ըլլայիք»։ Ես ալ սկսայ մի առմի չարել այն արդար տնօրէնութիւնները, որ մարդ կերպէ, թուրքը զիս մտիկ ընելէ վերջ ըսաւ «Այնպէս է նէ դուն երբէք վալի չի պիտի կրնաս ըլլալ»։ Ահա և այսպէս ժողովրդապետները և իրենք չեն կրնար վայելալ մը գործի գրոյս մնալ և կառուարական ուժին տէրը։ Դառնալ երեւալարութիւնը իմ կողմէն կը լինէ։ Եթէ թուրք կառավարութիւնը երկայնակաւ կանգուն կը մնայ, ապա բուն պատճառը այն է, որ անոնք ցարդ խոտանին և բարբարոսութեամբ ցեղ վճռակէն բաներ չըրին, ընդհակառակն քաջալեւեցին իսկ Գանուն։ Աստուած չընէ կամ աւելի շիտակը Աստուած ընէ տէ անոնք սկիւն դպիլ բարբարոսութեամբ և խոտանին։ արդարութիւն ի գործ գնելու ելնելով, այն ատեն ժեռն թուրքերու գոյութիւնը միայն պատմութեան մէջ պզտիկ ու ամօթալի էլ մը բռնելու սահմանուած պիտի մնայ և աւելի ոչինչ։

ԲՈՂԱԲ. ՄԸ ԻՍԼԱՄԱՅ ԵՒ ՀԱՅՈՒԹ

Դաշնակցականաց խանութի տարալանքին հետեւեալով Շէրիֆ պէկի վերադարձութեամբ իսլամացած հայ գիւղացիներու վիճակը և թախանձանքը պարունակող նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տողերը։
«Այս ժամանակներէն, այն է 1897 թիւն, որ տեղի ունեցաւ Մարզիկ ցեղի վրա արշաւելու նաւորումը, որ ից յետոյ նոյն ցեղի պետը Շէրիֆ բեգը վերադարձաւ»։

Մեծ իր ցեղով, իր ամբողջ թոյնը թափեց վառ գիւղում եղող կոտորիների և վառեցնեց իր վրա։ անխնայ կոտորելով այս գիւղում բնակվող հայերի, ապա վերադառնում է կոտոր, որպէսզի այնտեղ եղած հայերին ևս վերջ տայ ու հանգիստ վերադառնայ իր տունը, բայց կոտորում բնակվող գրացի քրիւղերը համարում են հայերին, որ եթէ նրանք մահմանականութիւն ընդունեն, իրանք կարող են զատել նրանց Շէրիֆի սրից։ հայերն ընդունում են մահմանականութիւն և ազատվում են կոտորածից։
Այն օրվանից մինչ օրս անցնում են մեր վրայից տանեկերք տարի երկուսն էլ կոտորիներով թուրք 15 տուն, որ մի կերպ անգլից մեզ ազատվել կոտորածից, գաղթել էր էլ միայն։ սոյն 13 տարվայ ընթացքում էլ հաստատութիւն չը մնաց ու չը դիմեցին։ քանի-քանի անգամ դիմել էր հանգուցեալ կաթողիկոսին, սղերսել, խնդրել, որ մեր հայ բնակից երկն բռնի քրիւղացի բել են, մի ճարտար, որ էյի վե աղանան իրանց մայրենի եկեղեցու գիւղեր, դժուր դարար մեր ապերի ու միմունջի ձայնը մնաց ձայն բարբարոս Մենք վերջերս, երբ կարողացաւ վարդապետը եպիսկոպոս եղաւ, նոյն ևս դիմեցինք, որպէս Արքայատականի առաջնորդի, որից ևս ոտացանք բացառական պատասխան։
«Այս առիթով դիմում ենք մահմանին յայդ ներով մեր իրաւացի գանդատը խնդրում ենք յայտարարել իւրաքանչիւրի որ թուրքս ալ ձգանք գտնի մեր իրաւացի բարբար և որով հնար լինի մեր հէգ հայ բնակիցներին կրկին վերադառնալ իրանց մայրենի եկեղեցու գիւղեր, թէ և մենք 15 տուն կոտորիներս էլ միայնում ենք, 5 տուն էլ կոտորի գոյություն են, 8 տուն էլ Հին նսխիլեանին կից թուրքու գիւղում, 13 տուն էլ խոյ քաղաքում, իսկ 22 տուն կոտորում քրիւղացած, մենք ևս անհատատարանի ինքնով ալ տեղ ալ տեղ թախանձում ենք, և վերջ թէ ոչ վերջանալու վրա ենք»։

«Թիւրքիացիներն իսկ պարսկաստանցի գաղթականներն ուրախ ուրախ վերադառնում են իրանց հայրենիք, իսկ մենք կօտորցինք մի կօտորչոր քարանդակ չունենք սեփական, որի վրա դենք մեր գլուխը: Ապա էլ ո՞րին դիմենք մենք, որպէսզի մեզ համար էլ մի ճար անեն, մի վայր գտնեն, որով ազատվենք ներկայ կորստաբեր դրութիւնից:

«Ինչեւ կօտորը գտնվում է պարսից պետութեան ձեռքը, ինչպէս որ վերեր յիշել եմ, ներկայումս գրեթէ անիշխանական դրութեան մէջ է: Եթաւսցի մի քիւրդ բեգ՝ Սկո անունով, օգտվելով Պարսկաստանի ներկայ դրութիւնից, եկած է քանի նստելու կօտորում, որը քանի քանի անգամ որչափ է Սալմաստի հայ գիւղերի վրա և մեծ աւարով վերադարձել կօտորալս արշաւանքների ժամանակ բռնի տանում է իր հետ կօտորում քիւրդացի հայերին, որոնց իր նեղ ընկած ժամանակ թշնամու գնդակին է տալիս, մինչև օրս այդ առիթով մեռել են հինգ անձինք:

Ի դիմաց էլ միաձնում գաղթած կօտորցիները՝ կօտոր վարժապետ

Մկրտիչ Խչատուրեան
Վարչագետ 31 օգ.

ՀԱՅԵՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

Անցեալ ամիսին Սթոքհոլմի մէջ գումարուեցաւ խաղաղութեան համաժողով մը՝ որուն մասնակցեցան երկու հայեր ալ:

Ասոնցմէ մէկն էր Վիշակի խմբագիր Պ. Համբարձում Առաքելեան և միւսը Պ. Կարապաշ Բեգրսպուրկէն Այս վերջինը մասնակցեցաւ նաեւ Ատտուածարանական Համաժողովին: Թերթերուն մէջ կը կարգանք թէ Օլստ քիւն Սթոքհոլմ քաղաքին կողմէ տրուած հացկերութիւն մը մէջ, Գեյման խաղաղական ընկերութիւններու փոխնախագահ ճառ մը խօսելով ողջունած է այլեայլ ազգերու ներկայացուցիչները և մասնաւորապէս յիշած է Հայ պատգամաւոր Պ. Առաքելեանի ներկայութիւնը: Գեյման քիւն Հայոց խաղաղասիրութիւնը և ցաւ յատնած է որ Գեյման ժողովուրդը չի ցուցաբերում հաշտութեան կամքներ իւր ճառեր ալ խօսուեցան և Գեյմանի բաժնետոմար ժողովականները ողջունեց յօդուներով միանգամայն զատ յայտնելով որ Հայերն են չի գիտե, Հայերն ալ հայերէնով ողջունելու Պ. Առաքելեանի փրանսերէն լեզուով չի որհտակարարութիւն յայտնեց Գեյմանիներուն հիւրասիրութեան համար: Ծուռակուն լրագրիչներ մասնաւոր կերպով յիշած են Հայ անգամներու ներկայութիւնը:

գովելով մանաւանդ Մշակի խմբագիրը: Հացկերութիւն, որուն մէջ երբէք ողբից ըմպելի չդործածուեցաւ, կը մասնակցէին 600 անձեր:

ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ազատական Թուրքերու պետութեան զօրավար Շերիֆ քաշա՝ որ Բարիզի մէջ Միութիւն և Յաւալգիւծութիւն կուսակցութեան հակառակ հրատարակութիւններ կրէ, այս անգամ փոխառութեան առթիւ «Ապտիւլ-Համիտի» շարունակողները վերադառնալով հետեւալ յօդուածը գրած է Լա Ռեպլիկին մէջ:

«Եսկանապէս ազգայնական և կուսակցամոլ Միութիւն և Յաւալգիւծութիւն գովիթէին հրամաններուն համաձայն՝ Օսմանեան կառավարութիւնը օտարներէ դուրս կը քաշէ փոխառութեանց միջոցաւ ինչ որ երկիրը կաւերէ առանց աննշան օգուտ մը բերելու անոր:

«Իր գաղտնի ուժը կը պահէ միմիայն իրեն տրամադրուած գումարական ազգիւրներով: Այս պատճառաւ փոխառութեան խնդիրներուն անընդհատ մղում կուտայ: Ուստի Եւրոպա գոկեց ելեւ՝ մտական նախարարը նոր հունձը մը բնելու պաշտօնով: Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ յիշեալ նախարարը ինչպէս կատարեց իր պաշտօնը: Ինքզինքը շատ ճարպիկ ցոյց տալ ուզելով բոլորովին դժգոհ ձեցեց ֆրանսական կառավարութիւնը իր դարձած քննարկով, որոնց նպատակն էր իր գործառութիւնները ավելն հակակոչուել զերծ պահելու վրան գիտեց հակակշիւթը (Գոնթոն): Ինչպէս բոլոր շատ անգամներ, կրնայ մի քիչ վիրաւորել մեր ազգային արժանապատուութիւնը, բայց հիմակ այդ մեզ պէտք է որչափ Եւրոպային: Սակիւր տակաւին չէ հաստատուած ամուր հիմքեր վրայ որ մենք իրաւունք ունենանք մէկ կողմ նետել Ռուսներէ: Այս պատու ժիշտագային վարչութիւնը: Այս վարչութիւնը միմիայն Պետութեան փոխառութիւններու տոկոսները և մասնավճարները վճարելու պաշտօն ունենալով, այն է որ կրնայ մեզ պահպանել զէպի կործանում տանող ճամբուն յոռի»:

Ինչպէս կը տեսնուի Շերիֆի փոյս իր այս տողերով բռն կողմէ թէ իթթիհատ և թէագոր կուսակցութիւնը նոր փոխառութիւն ընելով աւելի կողմ ինքզինք զօրացնելու դուրս իր քրոջ համեմատ գործածելու համար է որ Եւրոպական հակակշիւթէն կը խուսափի: Մինչդեռ այդ գովիթը դուրս բռն իր նպատակին օգտակարապէս գործածելու ընտել:

Պոլիսէն Բեռլինէ ծայրունկին հետեւալ կիմացեն: «Գէյմանական Պանգան 120 միլիոն մարդ կանխավճար տուա Թուրքիոյ ի հաշիւ յառաջիկային կնքուելիք փոխառութեան:

ԿԱՆԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Վիլհէլմ կայսրը Գէյմիքպէլի մէջ փոքրիկ խրատ մը խօսեցաւ գերմանացի կանանց, յայտնելով որ անոնց կեանքի նպատակը կը կայանայ տնային խաղաղ աշխատանքի և իրենց բնատանիքի մէջ: Կայսեր այս խրատականը բորբոքեց գերմանացի կիները: Բրաւակուն կանանց իրաւահասարակութեան Միութիւնը բողոքի միջոցով մը գումարեց, ընկերութեան նախագահ Տ. Գոնթերը իր ճառի մէջ բոլոր թէ կիները կայսեր այդ տեսակ դատարան պէտք չունին: աւելցոյց «Կանանց յարժուածքն աւել ողորմութիւն չի խնդրել բարբէն և կայսեր կարծիքը ինչ որ այլալս, տարակոյս չունինք թէ կանանց դատը յաղթանակը պիտի տանի ու չկամ կանոնաւոր Ուրիշ ատենարաններ ալ նոյն արհամարհական ձևով խօսեցան, և յետոյ միաձայն ընդունուեցաւ հետեւալ բանաձևը:

«Ժողովը կը բողոքէ զէպի գերման ժողովուրդի կամքը ու կարծիքը տուող այն արհամարհական վարմունքին դէմ, որ արտաքին յարաբերակալներ ինչպէս նաեւ անոյ այն արտաքին տնային կանանց գերմաններու դէմ որ ուղղուեցան կանանց շարժման դէմ: Ժողովը անձեռնմխելի կը համարէ կանանց իրաւունք և ամուսնի եւ ամուսնի ձեռք կը բերէ ինքնորոշման իրաւունքը: Կառավարութիւնը Գէյմիքպէլի ճառը չառնողիւն համար ժողովը իր ամենախիստ պարտաւանքը կը յայտնէ այդ կառավարութեան յոսանքով և հաւատարմով որ յառաջիկայ բարձրման կանանց ընտրութիւններով գերման ժողովուրդը կուտայ այդ կառավարութեան ամենակտրուկ հակահարուածը»:

Կիներ իր կնոջական դերին մէջ պահելու և քաղաքական կեանքի մէջ չի մտցնելու միտքը կրկին բնագոյնարանալու բնութեան կրտսէն ալ օրէ օր և ֆեկիցիզմը իր ակնկալած յաջողութիւնը չպիտի գտնէ կը թուի:

ԲԱՂԱԲԱՍՆ

Գերմանիայի «ՀԱՄԱՅՈՒՆՆԵՐԸ» թանգարան Պալատեան թղթակիցը կ'ենթադրէ Սեպտ. 26ին թէ Գերմանիա դիտարկութիւն բրած է Բ. Դրան Անատոլիոյ հոռական սահմաններէն զօրը չքաշելու համար և միանգամայն յանձնարարած է ետ կենալ Համբուրցէ քիւրտ քաղաքները ցրուելու գաղափարէն:

որպէս զի կովկասի ուսանական բանակին դէմ Օսմ. բանակին ոյժը չպակարէ !!!»:

Այս լուրը կը պարզէ թէ Գերմանիան Թիւրքիան սիրաշահելու սնտեսակալէն աւելի քաղաքական յոյժ կարեւոր նկատումներ ունի: Ռուսիան երբ տակաւին ծայրագոյն արեւելքի մէջ չէր ջանջախուած անգլիան վտանգ մըն էր իր սահմանակից Գերմանիոյ դիմութեան համար, մանաւանդ Թրանսսիի հետ դաշնակցելէն ի վեր: Ուստի Վիլհէլմ կայսրը իր քաղաքական հաշիւներուն շատ ձեռնառու գտաւ Համբուր առիթը: Եւ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները Ռուսիոյ սահմանագաղթին վրայ սպառնալից ընծայել: որպէս զի բոլոր պետութիւնը իր զինուորական ոյժին կարեւոր մէկ մասը Գերմանիոյ սահմաններէն քշելով Թուրքիոյ սահմանը լեցնել ստիպուել: Եւ որովհետեւ Ռուսիոյ թրքական սահմանագաղթին մօտ Թուրքը որչափ շատ զինուորական ուժ ունենայ այնչափ աւելի Գերմանիոյ համար ապահովիչ էր, ուստի Վիլհէլմ կայսրը առաջին անգամ Կ. Պոլիս այցելելուն թելադրեց ու համոզեց Համբուրը իր քաղաքական անկանոններէն մեջ, անոնց բոլոր խաղախնէ բռն դէրը կատարել տալու ակնկալութեամբ: Համբուր հետեւեցաւ իր քաղաքական խորհուրդին և կազմուեցան Գերման Համբուրցիները:

Այսօր ալ, Երբեք զինակցութեան դէմ երեւակ Համաձայնութիւնը (Թրանսսա Անգիա և Ռուսիա) ծառայած ըլլալով, և Ռուսիան այլեւ իր ուշադրութիւնը մայադոյն Արեւելքէն այս կողմը դարձուցած և Պալատեաններու փոքր պետութիւններն ալ իր լուրջ ուժ մը առ ինքն չա՛նած ըլլալով, սկսաւ Գերմանիոյ դրաւած նպարթեթեւ գալ: որպէսզի Գերմանիան նրա ժարն ծանրութիւնը իր կողմը ունենայ ավելն ջանք թափեց այս անգամ ալ թէ ժեշտ-Թիւրքերու կառավարութիւնը իրեն չանելու և թէ Ռուս մանիան որ Պալատեաններու մէջ արհամարհելի ուժ մը չէ և որ բաւական ատենէ ի վեր գերմանական քաղաքականութեան կը հետեւի, Թուրքիոյ հետ զինակցի ընելու ընդդէմ պաւազեղ Պուլկարիոյ և միանգամայն Ռուսիոյ: Այսօր Գերմանիան իր այս ջանքին մէջ յաջողած ըլլալ կը թուի:

Գերմանիա իր քաղաքական հաշիւներուն մէջ որչափ որ ալ շատ ճարպիկ ու յաջողակ եղած ըլլայ, չենք կարծել որ Համբուրցէ հեծեալներուն համար իր հաշիւը ճիշդ ըլլայ: Նախորդ պատերազմները բազմիցս ցոյց տուին թէ քիւրտերու անկանոն վաշտերը Օսմ. պետութեան ու է օգուտ մը չապել դատ, չաա ոչ վնասաբեր կըլլան: Մանաւանդ այժմ ալ չի Համբուրցէ կազմակերպութեան պէտք չի կայ, քանի որ Թիւրքիան իր սահմանադրական պետութիւն պարտաւորաւ է հաւատարապէս Գերմանիայի զինուորագրելու կանոնաւոր բանակին մէջ տանել, և անկանոնութիւնը խաղաղ վերցնել երկրէն, մանաւանդ զինուորական ուժին մէջէն:

Զարմանալի և ցաւալի է միանգամայն որ ժեշտ Թիւրքերը ոչ հաւատարմութեան օրէնքը յարգել կը սիրեն և ոչ ալ նախընթաց փորձերէն օգտուել կուզեն: հաւատարմութիւնը կը պահանջէ որ ինչպէս Թուրքը և Գերմանիան նախպէս ալ Գիւրտը կանոնաւոր զինուոր ըլլայ, իսկ զինուոր չեղողները հաւատարմութեան իրաւունք չունենան զէնք կրելու: Համբուրցէ անոնք փոխելով ինչպէս ընել կուզեն ժեշտ-Թիւրքերը իր քաղաքականութիւնը խաղաղ զի:

նուրը չեն ըլլար. Գիւրգենը նման կ'ընկալուին, ցեղեր ալ աւելի կարգի կանոնի և զինուորական ծախքի պէտք ունին. Եթէ Գիւրգենը անկախ չեն հեծելազորները պիտի մնան, ինչու աւելի քաղաքակիրթ ցեղերը, պուլկար հայը, յոյնը և այլն կանոնաւորութեան տակ զինել կուզուի. կիսա-վայրենի անկիրթին ձեռք մըն ալ զէնք թողուլ պէտք է թէ քաղաքակերթ փոքրաւորին ձեռք, որ գոնէ գիտէ այդ զէնքը չարաչար չի գործածել. Յաւայի և շատ ցառայի և որ ինչպէս Համիտի ասան նոյնպէս ալ այժմ արիւնհարուստ, վայրենի քիւրտը պետական զէնքերով ալ օժտելով անկապ և անպատասխանատու կը ձգեն «Համիտի և Թեմիսի» կոչելով, իսկ խաղաղ քաղաքացի և իշխանութեան զուգորդներուն ինքնապաշտպանութեան կտոր մը զէնք ունենալին ալ շատ կը տեսնեն. Եւ յաւայ տակունին թէ սա նոր Համիտի օրով երկիրը խաղաղութիւն պիտի տեսնէ:

Ս Ա Կ Ե Դ Ո Ւ Ն Ո Յ Դ Ե Պ Ե Ե Ը

Շէվքէթ Տորիւստ փաշա յայտարարութիւն մը հրատարակած էր, որով կ'ըսէր թէ պատերազմական վիճակ հրատարակած է Մանասղըրի մէջ զէնքերու հաւաքման համար փողովաւորը փութաց զէնքերն յանձնել, բայց ինչպէր փութելն օրն ամբողջ քաղաքը պաշարուեցաւ յանկարծ, և սուլտանը զինուորներ փողովները բռնեցին. Հրաման տրուեցաւ որ ոչ ոք տունէն դուրս ելլէ. ի վերջոյ յայտարարուեց ինչպէս զինուորական փողովաւորը կ'ըսէր. «Ինչպէս ինչպէս ինչպէս արգելուած էր երթալ իրենց պաշտօնին զիջել, իսկ մետրապոլիտը ինչպէս եկելուցի, որ կ'գտնուէին միմիայն մէկ քանի ծերունի կիներ, որ կրցին էին զօրաց ուշադրութենէն վրիպել. Պատարագէն ևս քան մետրապոլիտը կանչուեցաւ քաղաքապետարան տոտիկանի մը կողմէ:

Մետրապոլիտը գնաց այնտեղ, բայց փոխտնակ քաղաքապետը և կամ ուրիշ քաղաքացիին պաշտօնեայ մը տեսնելու, գտաւ սպայ մը. որ իրեն ծանոյց թէ Շէվքէթ Տորիւստ փաշան է զինքն ուղղուի Մետրապոլիտը կամ քան նստաւ. զորով Մետրապոլիտը կամ քան նստաւ. բայց յանկարծ իր զինուոր մը Մետրապոլիտը բողբոջեց որ հաստրակ ոճրագործի մը պէս կ'առնին զինքը, բայց կառքը քնցին զէնք մեծ զօրանոց, և մետրապոլիտը փոխտնակ հանուելու Տորիւստ փաշայի առջև, բանտ նետուեցաւ:

Մետրապոլիտը բողբոջեց զինքը իսկապէս համար, և ըսաւ թէ այս կերպով Պատրարքարանին առանձնաշնորհումները կ'ընտարարուէին. Երկու ըսպաներ խուզարկեցին մետրապոլիտին վրայ գլուխը, ինչպէս կ'ընեն հաստրակ ոճրագործներուն, բանտ դրուելէ առաջ, Մետրապոլիտը բանտ դրուելով այնտեղ գտաւ մետրապոլիտարանին քարտուղարն և Մանասղըրի ամէնէն նշանաւոր Յոյներէն ու Պուլկարներէն 60 հոգի. Երկու ժամ բանտ մնալէն ետք, մետրապոլիտը տարուեցաւ հարցաքննելու զպաշտօնին առջև, բայց բարձրակարգ մերժեց պատասխան տալ ո՛ր և է հարցումը, ըսելով թէ իր ձեռքով ինչպէս արգելի է Սպանալիք և զաւ իրեն պատշիւ, եթէ չարուհակէր պատասխան չտալ, բայց մետրապոլիտը նորէն մերժեց, ու դարձեալ բանտ տարուեցաւ: Ինչ ևս քան նորէն հառուելով տարուեցաւ պատերազմ. տեսնա-

նին առջև, որ կ'ընդհանար 8 զօրականներէ, զօրավարի մը նախագահութեամբ. Հրամայուեցաւ իրեն՝ պատասխանել կզամ հարցումներուն, բայց մետրապոլիտը մերժեց. մէջանդ բերելով առանձնաշնորհման խնդիրը, և յիշեց բառ առ բառ 1894ի եպարքոսական շրջաբերականը: Մետրապոլիտին դարձեալ սպանալիք եղաւ թէ պիտի բանտարկուի, բայց անկապ անգիտեց որ այս անգամ դրուեցաւ դատ սենեակ մը. Ժամ մը ետքը լուր տուին իրեն թէ ազատ է, ու կ'հաւատարկ թէ այս հրամանը տուեր է Շէվքէթ Տորիւստ փաշա:

Մետրապոլիտը վեց ժամ բանտ մնացած էր. Այժմ Մանասղըրի բանտներուն մէջ կ'անուրի 67 յոյն և 120 Պուլկար: Տեղւոյն յոյն երեսփոխան Նայի էֆ. և Պուլկար երեսփոխան Բանչէ Տորէֆ էֆ. Պուլիս եկան, բողբոջելու իրաց այս վիճակին դէմ: Ձեռքաւորուած է ի մէջ այլոց Նայի էֆ. և Երայրը Սիւպի Պուլկար երեսփոխան Բալլօֆ էֆ. ևս Պուլիս եկաւ, Մանասղըրի երեսփոխաններուն հետ բողբոջ բառնալու համար Բ. Դրան մօտ:

Ձեռքարկան օրէնքը մեծ խառնութեամբ կ'գործադրուի ի Մանասղըր, և գիշերը ժամը 3էն ետքը փողոցը տեսնուած մարդիկ կ'ընտարուին իր յեղափոխական Անցեալ Կ. ու Դ. ոչ մէկուն թող տրուել է քաղաքէն դուրս ելլել, որով Սիւպի ու Սիւպիկ զայցով կուտակումները ծածկող չեն առեր: Բանտարկեալներուն և իրենց ազգականներուն մը ևս ամէն հազարգալցութիւն արգելուած է: Մանասղըրի և Երայրի կուտակութեանց մը քսակներուն մէջ ևս զէնքերը պիտի սկսեն հաւաքուիլ: Մակեդոնիոյ մէջ շատ զօրաւոր ձգտում մը կ'առնուի պուլկար և յոյն հաշտութեան և այս անակեղամով շատ շշտակալից է յոյն և պուլկար երեսփոխանները համախառմ ընելիք գիտումը:

Բիւզանդիոն

Ա Զ Գ Ա Կ Ո Ր Ծ Ո Ն Ն Ե Ը

Սմրդանդի մէջ կոչիկ ներկող հայմը պատահական ճարտարի մը կը պատմէ թէ անկէ առաջ Պաթմա Նաֆթի գործարաններուն մէջ կը բանէին օրական 70 քարկիով. ինչ հայ գործարաններուն մէջ 13—20 հազար հայ էինը: Կուտակեալները համոզեցին որ գործադուլ ընեն, սպանան օրական մէկ րուպի պահանջելով. հայ գործարանատէրերը համակերպեցան, բայց 10 օր ետքը բանուորները մէկ ու կէս րուպի պահանջեցին: Գործարանատէրը ընդգիծեցան, որովհետեւ իրենց բոլոր շահը մէջ կը խաղար, բայց անգիշտ գնաւաւորն ընկերութեան հետ պայմանադրուած ըլլալով, ստիպեալ համակերպեցան, բանուորը խօսք տուինք որ ալ համաձայն ձգեն գիշերը: Սակայն կուտակեալները համոզեցին 13 օր յետոյ օրական երկու րուպի պահանջելու: Ասոր վրայ հայ գործարանատէրերը, զլուխին ունենալով Մանասղըրը, գոցեցին իրենց Պաթմա գործարանները, աւելի շահաւոր գտանելով առգանք վճարել քան թէ վրանսով շարունակել: Այսպէս բոլոր հայ բանուորները բացը մնացին. իսկ հայ գործարանատէրերուն տեղը անցան թուրք և օտար գործարանատէրեր, որոնք պարտիկ թուրք և յոյն բանուորները օրական 80 քարկի կաշխատեցին. Եւ այնուհետ ոչ մէկ գործարան Հայ բանուոր ընդունեց: Սենը ստիպեալ ցրուեցանք Ռուսաստանի և Պարսկաստանի զանազան կողմերը օ-

րական 23-30 քարկիով մեր հացը հարկու, կըսէ խեղճ ներկարարը: Անա դառն հետեւանք միջավայրին, ժամանակին ու պարագային անհամար պատասխան կերպով քարոզուած սոսկ սիրիզմին, որ կովկասի հայ բանուորը թշուառացուց և հայ գործարանատէրը փճացուց. Եւ տեսնել թէ տակաւին իրեն ինքնահաւանութեամբ մը մեր սիրիզմի կուտակեցողները կը յամառնին նոյնը շարունակել թուրքիոյ մէջ ալ, նոյն փորձանքը բերելու համար թրքահայուն գլխուն ալ Սղգակործան բողբոջները:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան փոխ, ատենապետ Ե. Աղաթօն պէյի նախաձեռնութեամբ Մարտիկոյ մէջ ևս մասնաճաղ մը կազմուած է: Բանի չափ վաճառականներ անդամակցած են Միութեան Մարտիկոյ մէջ: Յաւայի է որ եղած բազմաթիւ դիմումներուն հակառակ՝ Հ. Բ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը չը բարեհաճեցաւ իր անդամներէ մին զրկել Ռուսաստանի և Պուլկարիոյ կողմերն ալ, որ մտքերը պատրաստուած ու տրամադրուած շատ մը ազգայիններ կազմակերպելի մը կը սպասեն:

Կը խնդրուի որ թերթիս պարբերաբար տեսնող բաժանորդները հաճին գէթ տարւոյն սա արդիւնաւոր օրերուն մէջ իրենց պարտքը փութացնել:

Ա Զ Գ Ա Կ Ո Ր Ծ Ո Ն Ն Ե Ը

«Բացի գոցի» խնդրոյն դադարէն ի վեր ցաւալի է որ Ազգ. Պատրիարքարանը վարժապետի և տնօրէնի անկարեւոր խնդիրներով կը զբաղի. մինչդէռ անդին յոյժ կարեւոր ու կենսական խնդիրներ ամիսներէ ի վեր վարչութեան սեղանին վրայ կը մնան լուծման կարօտ վիճակի մէջ:

Մշոյ գիւղերուն մէջ հայ մըն ալ սպաննուած է Բիւրեղերու կողմէ: Միւսը բազմաթիւ հայեր ձերբակալուած է. ըսելով թէ Հայերը պիտի յարձակին եղեր:

Լոնտոնէն 30 օսկի զրկուած է Նըպաստից Թանձափողովին:

Ս. Պատրիարքը որ Ատանայի արկաւորով, խնդրեց որ Ատանայի արկաւորով յաղակուած 2300 օսկիին մը նացեալ մասն ալ տրուի և յառաջիկայ տարւոյ պիտեմէն մէջ ալ կարեւոր գումար մը աւելցուի Դատական նախարարը խոստացաւ գրել պէտք եղածը երեւոյթական նախարարութեան:

Ս. Պատրիարքը ներքին գործոց նախարարին հետ ալ տեսակցելով, ներկայացուց Մշոյ նոր ոճիւր գումար հաւաքիչները, որոնք այդ կողմերը կըրկին խրատումները ծայր տուած ըլլալը մատնանի կընէին, երեւան հանելով որ կարգ մը գաղտնի ձեռքեր յետին մարդոց ոճիւրներ գործել կուտան և տեղական իշխանութիւնն ալ թոյլ կը վարուի այս կարգի շարագործներուն նախարարը խոստացաւ բացատրութիւն պահանջել:

Հողային խնդրոյն համար ալ նախաբար պատասխանեց թէ այս օրերս քննչները կ'սպասուին Պուլիս և թէ անոնց ներկայութեան գործը խորհրդակցութեան առ սրկայ պիտի ըլլայ և

արդար լուծման մը պիտի յանգի: Մշոյ Առաջնորդ Պարտիսիան և պիտի պիտի հետեւալ նորագոյն հետագիւրդ ուղղած է Պատրիարքարան: «Բանապետական օրերուն պէս Մշոյ գիւղերուն մէջ ոճրագործութիւնը, թաւան և հրճագործութիւնը կ'շարունակուին, ալ գործութեան պահպանումը կառավարութեան պարտականութիւնն ըլլալով հանդերձ, կառավարչին մօտ բոլոր գիտութեան առանց արդիւնքի կ'մնան. առաջիններն առանց քննութեան ստիպանաւորներէն կ'արձակուին, շուկային մէջ հայերուն խաչը, կրօնքն և նուիրական արարողութիւնները կ'անարգուին և կ'անպատուուին այս տեսակ դէպքերու հետեւեալով փողովաւորին վատաւարութիւնը խոստած է և անպատուութիւն կ'այրէ քաղաքին ու շրջակայներուն մէջ»:

Վեհափառ Հայրապետ Սեպտեմբեր 19ին Եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնները կատարած է և հեռագրաւ ծանուցած է Պատրիարքարան Նոր և պիտի պիտի Ս. Մկրտիչ Եպիսկոպոսական Ս. Կարապետ Եպիսկոպոս Մաղլանեան, Ս. Բարեգէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեան, Ս. Զաւէն Եպիսկոպոս Երիւսեան Ս. Սմբատ Եպիսկոպոս Սատեթեան, Ս. Թորգոմ Եպիսկոպոս Գուշակեան, Ս. Կարապետ Եպիսկոպոս Սիւրբեան հեռագրաւ ծանուցած են Ս. Պատրիարք Հօր իրենց ձեռնադրութիւնը և Ն. Ամենապատուական օրհնութիւնը խնդրած են, Ս. Պատրիարքն հեռագրով շնորհաւորեց զիրենք:

Կառավարութիւնը պաշտօնական ծանուցումով մը փորձած է ջնջել Պատրիարքարանի մէկ կարեւոր իրաւունքը. այն է Պուլիս և շրջակայից համար կալուածոց առուծային վկայական տալու իրաւասութիւնը: Պատրիարքը խստիւ պիտի բողբոջէ և փաստէ թէ պատկ և մկրտութիւն միմիայն պատրիարքարանի վերապահուած ըլլալով. ժողովուրդը իրենց ժողովն ճշգրիտ վկայութիւնն ալ մշայն Պատրիարքարանը կրնայ տալ իսկ միջնորդները չեն կարող նոյնը ընել անթիւր:

Շուշիէն գրած նամակ մը սոսկալի գոյներով կը ներկայացնէ Դարաբազ, Հայոց այժմու աղլասերուած վիճակը. բանաբարու, եղբայրացիութիւն, գոյութիւն և մատնութիւն ընդունիտ մը դարձած են հայոց մէջ: Յայտնի է թէ այդ աղլասերուած որ կազմակերպութեան կը պարտի Դարաբազցին, որ մշայն հայ թաթարական կուտակուած ասպետական ոգի մը Զիւր կրէր:

Բիւզանդիոնի մէջ կը կարդանք.

Պուլկար Զեպանատան Ա. թարգմանը նախնիքայ օր Ս. Պատրիարք Հօր հետ տեսակցութեան միջոցին յայտնի է թէ Սօֆիայի Հայոց եկեղեցին զբաղեցնած տեղւոյն վրայ միայն աս եկեղեցին չէ որ պիտի գնուի, այլ և պուլկարական եկեղեցին ևս հրապարակի պիտի վերածուի. իսկ Հայոց արգի եկեղեցին ոչ անշուք և նկուղի նմանող շէնքին համար 3000 օսկի վճարում մը ըլլալը գտաւ, եկեղեցին շինելու յարմար գիտին մը պիտի տրուի և նիւթական օգնութիւն ալ պիտի ըլլայ: Ս. Պատրիարքը խնդրոյն անցալին վրայ խօսեց յետոյ, այս նոր երեւոյթին վրայ Սօֆիայի թաղ. խորհուրդին կարծիք ուղերու պէտք տեսած է:

Այս խնդրոյն առիւ Պուլիս պուլկար զննպանն ալ Պատրիարքարան երթալով տեսակցած է Ս. Պատրիարքին հետ:

Ազգ. Վարչութեան մէկ շրջաբերականը կը պատուիրէ քոչր թաղ. խորհուրդներու և ազգ. հաստատութիւններու, պարտաւորութիւն լրանալուն

ՅԱՆՉԵՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՈՒՐՆ ԿԱՆԿԱՎՃԱՐՈՎ ՄԸ